

І. П. Романюк,

аспірант, Інститут державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-7721-9107>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.13.232

ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ ВОЄННОГО ХАРАКТЕРУ В ДИСКУРСІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

I. Romaniuk,

Postgraduate student, Institute of Public Administration and Scientific Research on Civil Protection

PROTECTION OF THE CIVILIAN POPULATION IN THE CONDITIONS OF AN EMERGENCY OF A MILITARY NATURE IN THE DISCOURSE OF PUBLIC ADMINISTRATION

У науковій статті розглянуто проблемні питання щодо комплексного підходу щодо управління захистом цивільного населення в умовах правового режиму воєнного стану.

Наголошується на тому, що наслідки надзвичайної ситуації воєнного характеру є прямою загрозою для національної безпеки України як безпосередньо та за рахунок негативних впливів на соціально-економічний, соціально-політичний та психологічний стан населення країни. В умовах триваючої активної фази російсько-української війни надзвичайної ваги набирає питання дослідження практик державного управління в умовах правового режиму воєнного стану, що дозволяє висвітлити питання надання допомоги населенню за цих умов. Акцентується увага на тому, що в Державному класифікаторі надзвичайних ситуацій немає докладного визначення за відповідними ознаками що є саме надзвичайна ситуація воєнного характеру.

Визначено актуальність завдань органів державної влади і місцевого самоврядування щодо комплексного підходу до захисту цивільного населення в умовах правового режиму воєнного стану, що потребує застосування системного підходу до організації цих заходів. Проведено аналіз попередніх наукових досліджень та сформульовано висновок, що наявні наукові розвідки мають поодинокий характер та не утворюють єдиних поглядів до обраної проблематики. Обґрунтовано гіпотезу, що триваючий правовий режим воєнного стану спричиняє комплексний вплив на безпекове середовище та оборонну спроможність нашої країни, зокрема потребує удосконалення системи соціального захисту цивільного населення за цих умов. Зазначено, що переважна більшість наукових праць була зосереджена на розгляді питань розподілу управлінських функцій між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства щодо здійснення ними повноважень у сфері державного управління в умовах правового режиму воєнного стану. Визначено, що напрямом наукових досліджень із розглянутої тематики вбачається дослідження практик цивільного захисту цивільного населення в умовах надзвичайної ситуації воєнного характеру з застосуванням системного підходу.

The scientific article examines problematic issues regarding the integrated approach to managing the protection of the civilian population in the conditions of the legal regime of martial law.

It is emphasized that the consequences of an military emergency are a direct threat to the national security of Ukraine both directly and due to negative effects on the socio-economic, socio-political and psychological state of the country's population. In the conditions of the ongoing active phase of the Russian-Ukrainian war, the researching the practices of state administration under the legal regime of martial law, which allows us to highlight the issue of providing assistance to the civilian population under these conditions, is gaining extreme importance. Attention is drawn to the fact that in the State Classifier of Emergencies there is no detailed definition according to the relevant signs of what constitutes an military emergency.

The relevance of the tasks of the state authorities and local self-government bodies regarding the comprehensive approach to the protection of the civilian population in the conditions of the legal regime of martial law, which requires the application of a systematic approach to the organization of these measures, has been determined. An analysis of previous scientific studies was carried out and a conclusion was formulated that the available scientific researches are isolated in nature and do not form unified views on the selected issues. The hypothesis that the ongoing legal regime of martial law causes a complex impact on the security environment and defense capacity of our country, in particular, requires improvement of the system of social protection of the civilian population under these conditions. It was noted that the vast majority of scientific works were focused on the consideration of issues of distribution of management functions between state authorities, local self-government bodies, and civil society institutions regarding their exercise of powers in the field of public administration under the legal regime of martial law. It was determined that the direction of scientific research on the subject under consideration is the study of the practices of civil protection of the civilian population in the conditions of an military emergency of a nature with the use of a systemic approach.

Ключові слова: цивільне населення, управління, захист, надзвичайна ситуація, воєнний характер, комплексний підхід.

Key words: civilian population, management, protection, emergency, military nature, comprehensive approach.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Історично та географічно Україна була точкою перетину багатьох геополітичних інтересів, континентальних торговельних і економічних шляхів, а також цивілізаційних процесів. Наразі наша країна стала не тільки місцем кардинальних змін світового масштабу та місцем самих масштабних воєнних дій на європейському континенті після Другої світової війни. Отже змушені констатувати, що гуманістичні принципи розв'язання цивілізаційних криз і політичних протиріч ведуться гібридними методами на теренах України з використанням кронвенційних і неконвенційних видів зброї. Зауважимо, що надзвичайна ситуація (НС), зокрема й воєнного характеру, як правило впливає на життя значних контингентів населення на великих територіях, тому існує велика ймовірність виникнення значної кількості постраждалих, які потребують надання широкого спектру допомоги. Отже, захист цивільного населення в умовах НС воєнного характеру є пріоритетом дій органів державної влади та місцевого самоврядування, а також сил сектору безпеки і оборони. Тобто наслідки НС воєнного характеру є прямою загрозою для національної безпеки України як безпосередньо та за рахунок негативних впливів на соціально-економічний, соціально-політичний та психологічний стан населення країни. В умовах триваючої активної фази російсько-української війни надзвичайної ваги набирає питання дослідження практик державного управління в умовах правового режиму воєнного стану, що дозволяє висвітлити питання надання допомоги населенню за цих умов.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

В наукових працях як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців проблематика захисту цивільного населення в умовах НС воєнного характеру переважно зосередже-

на на аналізі сучасного міжнародного гуманітарного права та імплементації його норм в національне законодавство: Худик Д.І., Нікітін А.А., Борщевський В.В., Василиця О.Б. та Матвєєв Є.Е. Окремим вектором досліджень є практика публічного управління в правових умовах воєнного стану, що представлено у дослідженнях Стояновича Д.Д., Миколюк А.В., Білоус А.О. та Клименко Н.Г.

Дослідження іноземних науковців, таких як Mantilla G., Alexander A., Seneviratne W., Casey-Maslen S., Vestner T. та Fink, S. Присвячені в основному питанням правового захисту вразливих категорій цивільного населення, доступності медичної допомоги і дотримання норм Женевської конвенції щодо захисту некомбатантів.

Тому можемо зауважити, що переважно дослідження сучасних практик державного управління в умовах правового режиму воєнного стану можемо визначити, що первинними стають процеси кризового менеджменту за обставин швидкоплинної зміни обстановки, саме це дозволяє стверджувати наявність характерних особливостей і механізмів захисту цивільного населення, які необхідно враховувати для визначення пріоритетів та напрямів підвищення ефективності управління державою як під час боротьби з агресором, так і під час повоєнного відновлення. Тоді як комплексного підходу щодо управління захистом цивільного населення в умовах правового режиму воєнного стану не відзначено.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою наукової статті є дослідження наукових розвідок щодо захисту цивільного населення в умовах надзвичайної ситуації воєнного характеру в дискурсі державного управління.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Конституція України містить низку зобов'язань щодо забезпечення безпеки та нормальної життєдіяль-

ності громадян (зокрема, гарантується невід'ємне право людини на життя і право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань (ст.27), право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування, санітарно-епідемічне благополуччя (ст.49), право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди (ст.50) [1]. Саме тому в науковому дискурсі з проблематики державного управління в умовах правового режиму воєнного стану наявна зосередженість на питаннях на підвищенні ефективності функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також реагування на загрози і виклики в умовах трансформації безпекового середовища.

Захист цивільного населення в умовах надзвичайної ситуації (НС) воєнного характеру є пріоритетом дій органів державної влади та місцевого самоврядування, а також сил сектору безпеки і оборони. Організація управління, взаємодії та інформування органів управління та сил цивільного захисту, які залучаються до ліквідації наслідків НС та визначення послідовності та обсягів організаційних і практичних заходів із реагування на НС та ліквідацію її наслідків, строків виконання, відповідальних виконавців та необхідних для цього ресурсів реалізуються відповідно до плану реагування на НС державного рівня. Переведення єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ) або її окремих територіальних підсистем в режим підвищеної готовності та НС здійснюється за рішенням Кабінету Міністрів України у разі загрози виникнення або виникнення НС.

Відповідно можемо стверджувати, що наслідки НС воєнного характеру є прямою загрозою для національної безпеки України як безпосередньо та як наслідок негативних впливів на соціально-економічний, соціально-політичний та психологічний стан населення країни.

В державному класифікаторі НС [2] наведено впорядковані назви сучасних НС, що потенційно можуть статися в Україні, а також представлені їх коди з подальшою деталізацією. Зокрема зазначається згідно із характером походження подій, що можуть зумовити їх виникнення, можливо визначити наступні характери: природний, техногенний, соціальний та воєнний. Зокрема зазначається, що НС воєнного характеру це "порушення нормальних умов життя та діяльності людей на окремій території чи об'єкті на ній або на водному об'єкті, спричинене застосуванням звичайної зброї або зброї масового ураження, під час якого виникають вторинні чинники ураження населення, що її визначають в окремих нормативних документах. Варто зауважити, що у Класифікаторі не наведено подальшої деталізації НС воєнного характеру, зазначено лише найвищий рівень з кодом 40000.

Відповідно до характеру в Кодексі цивільного захисту [3] також визначено чотири види НС, а саме: техногенні, природні, соціальні та воєнні. Та відповідно не наведено уточнень щодо того, яка саме подія може бути визначена як НС воєнного характеру, що в принципі не дозволяє однозначно віднести НС саме до воєнного характеру, зважаючи на вказання щодо віднесення до НС соціального характеру окремих подій, таких як "збройні напади, захоплення й утримування об'єктів

державного значення (найважливіших і важливих державних об'єктів) або реальна загроза здійснення таких акцій" та "НС, пов'язані зі зникненням чи викраденням зброї та небезпечних речовин з об'єктів їх зберігання, використання, перероблення або під час транспортування".

Отже частіше за все умовами для запровадження правового режиму воєнного стану є випадки загрози нападу або збройної агресії, а також існуючої загрози державній незалежності та територіальній цілісності. Також подібні загрози можуть бути одними з багатьох причин введення правового режиму надзвичайного стану. Тобто відповідно до державного класифікатора НС [2] неконтрольовані соціальні заворушення (бунти, мітинги, прояви невдоволення за участі великої кількості людей) у тому числі також можуть бути вагомими причинами введення правового режиму надзвичайного стану.

Закон України "Про правовий режим воєнного стану" [4] визначає зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб.

У зв'язку з військовою агресією РФ проти України Указом Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 введено воєнний стан із 5 год. 30 хв. 24.02.2022 строком на 30 діб з подальшим багаторазовим продовженням.

На засіданні Ради безпеки ООН 10.01.2024 р. було оголошено, що з початку активної фази російсько-української війни загинули 10233 цивільних, 19289 отримали поранення. Понад 100 мирних українців загинули в російському полоні, з них одна дитина. Загальна кількість біженців з України сягає 6,3 млн в усьому світі, 80% із них хочуть повернутися до України за сприятливих безпечних умов.

За офіційними даними Міністерства соціальної політики України станом на кінець 2023 р. кількість офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб в країні досягла 4,9 млн осіб, з них 3,6 млн — особи, які перемістилися (чи повторно перемістилися) після початку повномасштабної війни, з числа яких 2,5 млн, які перемістилися і не можуть повернутися до своїх домів (оскільки житло або зруйноване, або знаходиться у зоні активних бойових дій, або на тимчасово окупованій території).

Як зауважує дослідниця Жукова Є. за результатами аналізу світових практик, "основними викликами, з якими стикаються країни під час воєнних дій на своїй території, є: руйнування усталених механізмів управління державою, різка зміна структури економіки, втрата значної частини бюджетних надходжень, загострення соціальних і демографічних проблем, посилення бідності, інфляція, а також зниження інвестиційної активності бізнесу" [5, с. 31].

В контексті дослідження науково дискурсу цікавою є думка Губенко В. щодо того, що управління в правових умовах воєнного стану кардинально відрізняється

від сталих управлінських практик мирного часу, тому що управління за цих умов саме є практикою кризового управління (crisis management) [6, с. 116], що вимагає наявності у державних службовців кардинально інших навичок і знань.

На думку колективу авторів [7, с. 29] "...основними викликами, з якими стикаються країни під час воєнних дій на своїй території, є: руйнування усталених механізмів управління державою, різка зміна структури економіки, втрата значної частини бюджетних надходжень, загострення соціальних і демографічних проблем, посилення бідності, інфляція, а також зниження інвестиційної активності бізнесу". На нашу думку, подібні тенденції ми могли спостерігати протягом перших двох років активної фази російсько-української війни, що певним чином змусило вдосконалювати систему соціального захисту.

Консолідованою є думка вчених [8, с. 283], які виділяють інституційні проблеми, що негативно позначаються на практиці публічного управління задля зміцнення спроможностей щодо оборони; проблеми, пов'язані із незавершеністю процесів децентралізації; нечітко визначеним розподілом функцій управління між державними та місцевими органами влади у сфері цивільного захисту; недостатньою визначеністю форматів співпраці з неурядовими організаціями; реформуванням системи військового обліку та порядку формування мобілізаційного резерву; доволі великою корумпованістю та іншими інституційними змінами, що зумовлюють погіршення ефективності практики публічного управління.

Особливості правового режиму воєнного стану, як зазначає науковець Нікітін А.А. [9, с. 162] можуть створити умови коли "незавершеність адміністративно-територіальної реформи, що загрожує наростанням в Україні інституційних диспропорцій у взаємовідносинах між органами державної влади та органами місцевого самоврядування; не врегульованим в повному обсязі залишається питання розподілу управлінських функцій між органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства щодо здійснення ними повноважень; незавершеність реформи системи військового обліку та формування мобілізаційного резерву; низька якість правового та організаційного забезпечення планування та реалізації евакуаційних заходів, контролю інформаційних потоків в мас-медіа та Інтернеті тощо".

Зважаючи на специфіку класифікації НС воєнного характеру [2] важливою є думка науковців щодо практик державного управління в умовах НС різного характеру. Як зауважує [10, с. 190] власне "...державне управління у надзвичайних ситуаціях є соціально та особистісно орієнтованим, що зумовлено неминучістю спричинення надзвичайною ситуацією зміни умов життєдіяльності людей, трансформації соціального середовища і особистісних характеристик людей. Людиноцентристська спрямованість діяльності органів публічної адміністрації у надзвичайних умовах виявляється в тому числі у формуванні психологічної готовності представників окремих професій до виконання посадових обов'язків під впливом негативних чинників".

Проведений аналіз дослідження з питань функціональної структури публічного управління в умовах над-

звичайних обставин на думку Стояновича Д.Д. [11, с. 69] демонструє, що однією з найважливіших складових цього процесу є організація системи управління та відповідна міжвідомча координація реагування, що є надзвичайно чутливим до масштабу НС, складності обстановки у зоні НС, збільшеності кількості залучених сил та потреби в ресурсах. Саме масштаб НС висуває підвищені вимоги до організації управління та розподілу наявних і залучених матеріальних ресурсів у процесі ліквідації комплексних наслідків НС соціального, природного, воєнного і техногенного характеру, а також фактів введення надзвичайного та воєнного стану.

Як наголошує дослідник Дамір Н.Р. огли [12, с. 44] "реформування системи публічного управління в умовах воєнного часу — передбачає таку модернізацію системи управління, яка спрямована на антикризове управління та управління в умовах невизначеності з урахуванням постійних викликів, які пов'язані із забезпечення безпекової життєдіяльності суспільства. Мета такого реформування публічного управління є оптимізації фінансових, кадрових, матеріальних ресурсів для забезпечення безпеки та життєдіяльності суспільства. Обґрунтовано, що інноваційні виклики сьогодення вимагають від системи публічного управління гнучкості, оптимальності, раціональності, неупередженості, професійності та швидких ефективних управлінських рішень, адже від таких рішень на сьогодні залежить життя людини та життєдіяльність суспільства, і, в решті решт, існування незалежності держави".

Маємо бути свідомими того, що триваючі воєнні дії спричиняють комплексний вплив на безпекове середовище та оборонну спроможність нашої країни, одним з яких є втрата наукового потенціалу країни, що на думку дослідників Січенка В. та Вільхової Т. [13, с. 12] може суттєво вплинути на забезпечення ефективності наукових досліджень та реалізацію воєнних потреб, а також знизити інноваційність державного управління в умовах воєнного стану.

Наразі виключно важливим аспектом публічного управління в умовах правового режиму воєнного стану на думку Миколук А.В. стає "робота публічного управління на тимчасово окупованих територіях та в районах ведення активних бойових дій. В населених пунктах де зруйновано чи порушено інфраструктуру й логістику виникають не лише питання про забезпечення потреб населення та організації для них максимально безпечних умов, але й про поводження з документами, питання евакуації, створення гуманітарних коридорів, продовольчу логістику". Автор погоджується з думкою НАДС щодо тези про те, що "в більшості подібних населених пунктів система публічного управління частково адаптувалася до критичних умов, представляючи нашу державу в тилу ворога, ставши на захисті національних інтересів" [14, с. 46].

Важливим гравцем у системі захисту цивільного населення в умовах НС та особливого (воєнного) стану є сили сектору безпеки і оборони, зокрема ДСНС України. Дослідники [15, с. 248—249] зауважують, що "в Україні органи, служби та сили ДСНС діють одночасно у двох правових режимах: військовому. права та певного періоду зі ступенем повної готовності. Крім того, передбачено "період реконструкції", який передбачає додаткові

завдання ЄДСЦЗ, повна реалізація яких можлива після закінчення бойових дій і здійснюється на підконтрольних Україні територіях, на яких не ведуться бойові зіткнення".

При реалізації заходів захисту цивільного населення в умовах ведення широкомасштабних бойових дій Як зазначає Білоус А.О. [16, с. 25], зокрема в умовах правового режиму воєнного стану, набуває актуальності ситуативне управління в умовах невизначеності та НС, з розумінням того що це є видом оперативного управління, що застосовується у поєднанні із стратегічним та перспективним плануванням заходів, що відповідають динаміці зміни ситуації.

Важливою складовою комплексної системи захисту цивільного населення в умовах воєнного стану є ста- ле функціонування ЄДСЦЗ як базового елементу національної системи стійкості. Саме тому науковиця Клименко Н.Г. акцентує увагу на тому, що ЄДСЦЗ "на яку по-кладається його забезпечення, з 24.02.2022 року функ-ціонує одночасно у двох режимах: режимі надзвичай-ної ситуації, встановленому з метою ліквідації наслідків медико-біологічної надзвичайної ситуації природного характеру державного рівня і забезпечення санітарно-го й епідемічного благополуччя населення, та перебу-ває у готовності до виконання завдань за призначенням в особливий період, у тому числі у воєнний час, з ураху-ванням особливостей, що визначаються вимогами норм міжнародного гуманітарного права, законів України "Про правовий режим воєнного стану" та "Про мобілі-заційну підготовку та мобілізацію". На неї покладається ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій, які відбу-ваються не лише у повсякденних умовах, в умовах ре-жиму надзвичайної ситуації та карантину, а й під час воєнного стану" [17, с. 227].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Грунтуючись на вище викладеному можемо стверд-жувати про те, що організаційно-управлінські засади надання допомоги населенню в умовах НС воєнного характеру формуються на засадах імплементації базо-вих документів міжнародного гуманітарного права та враховують норми національного права. Нагальні зав-дання щодо захисту цивільного населення в умовах воєн-ного стану потребує не тільки напрацювання поточно-го нормування, а також механізмів надання всіх видів захисту, у т.ч. надання медичної допомоги і психологіч-ної підтримки.

На жаль, змушені констатувати, що наразі спосте-рігається брак наукових публікацій, присвячених саме аналізу досвіду надання допомоги цивільному населен-ню в умовах НС воєнного характеру, увага зосеред-жується на питаннях соціального захисту вимушено пе-реміщених осіб. А також потрібно вносити зміни

Таким чином, воєнний стан є особливим правовим режимом діяльності органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування та організацій в Україні у виняткових обставинах, по-в'язаних тільки з обставинами зовнішнього характеру — необхідністю відбиття агресії проти України або запо-бігання безпосередній загрозі агресії.

Отже, за результатами дослідження наукового дискурсу з обраної проблеми можемо стверджува-ти, що переважна більшість наукових праць була зо-середжена на розгляді питань розподілу управлінсь-ких функцій між органами державної влади, органа-ми місцевого самоврядування та інститутами грома-дянського суспільства щодо здійснення ними повно-важень у сфері державного управління в умовах пра-вового режиму воєнного стану. Наявні поодинокі публікації науковців-медиків, що досліджують пита-ня організації медичної допомоги постраждалому цивільному населенню в умовах бойових дій з акцен-том на медичні технології. Також присутня інформа-ція на офіційних веб-порталах центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самовряду-вання щодо можливостей отримати соціальну допо-могу та евакуюватися до безпечних місць. У зв'язку з триваючим правовим режимом воєнного стану відсутні комплексні наукові дослідження з питань захисту цивільного населення в умовах НС воєнного характеру.

Подальшим напрямом наукових досліджень із роз-глянутої тематики вбачається опрацювання моделі ком-плексного захисту цивільного населення в умовах над-звичайної ситуації воєнного характеру з застосуванням системного підходу.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010. Наказ Держспоживстандарту України від 11.10.2010 № 457. Верховна Рада України: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va457609-10#Text> (дата звернення: 25.05.2024).
3. Кодекс цивільного захисту України. Верховна Рада України: веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17?find=1&text=%D0%B2%-D0%BE%D1%94%D0%BD#w1_40 (дата звернення: 25.05.2024).
4. Про правовий режим воєнного стану: закон Ук-раїни від 12.05.2015 № 389-VIII. Верховна Рада Украї-ни: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 25.05.2024).
5. Жукова Є. Публічне адміністрування під час дії адміністративно-правового режиму воєнного стану. Діяльність державних органів в умовах воєнного стану: збірник матеріалів Міжнародного науково-практично-го онлайн-семінару, м. Кривий Ріг, 29 квітня 2022 року. Кривий Ріг, 2022. 498 с. С. 31—32.
6. Губенко В. Управлінська діяльність в частині за-безпечення комунікаційної політики в умовах воєнного стану. Публічне управління: концепції, парадигма, роз-виток, удосконалення. 2022. № 2. С. 105—122.
7. Борщевський В. В., Василюк О. Б., Матвеев Є. Е. Публічне управління в умовах воєнного стану: інсти-туційні трансформації, стратегічне панування та меха-нізми розвитку. Держава та регіони. Сер. Публічне уп-равління та адміністрування. 2022. № 2 (76). С. 30—35.
8. Куйбіда В.С., Куйбіда С.В., Теличко, В.С. Розділ 3.4. Модернізація публічного управління в умовах війни

і першочергові його завдання. науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій. International Partnership and Cooperation of Ukraine in Wartime: Collective monograph / edited by D. Nascimento, G. Starchenko. University of Coimbra, Portugal. Chernihiv: REICST2022. С. 272—287.

9. Нікітін А.А. Здійснення публічного адміністрування під час дії правового режиму воєнного стану: теоретичні та практичні аспекти. Юридичний бюлетень. 2022. Вип. 27. С. 157—166.

10. Проневич О.С. Державне управління у надзвичайних ситуаціях: концептуально-правовий базис та інституційна надбудова. Форум права. 2015. № 5. С. 186—193.

11. Стоянович Д.Д. Організаційний механізм публічного управління в умовах надзвичайних обставин у сучасній Україні. Публічне урядування. 2022. № 4 (32). С. 66—72.

12. Дамір Н.Р. огли. Дослідження питання реформування системи публічного управління в умовах військових конфліктів. Наукові перспективи. 2022. № 10 (28). С. 40—49.

13. Січенко В., Вільхова Т. Проблеми та перспективи розвитку публічного управління в сфері науки України у воєнний час. Вісник Дніпровської академії неперервної освіти: Публічне управління та адміністрування. 2022. № 2 (3). С. 11—14.

14. Миколюк А. В. Публічне управління в умовах воєнного стану: питання ефективності. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2022. Вип. 29. С. 45—48.

15. Mykytyn Yu., Kosmider T., Snopek M. Civil protection services in Ukraine in emergency during the legal regime of martial law. Journal of security and sustainability issues. 2023. Vol. 13, 239—250.

16. Білоус А.О. Проблеми та перспективи реформування системи публічного управління в умовах воєнного часу. Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2022. № (3). С. 23—29.

17. Клименко Н. Особливості забезпечення цивільного захисту в умовах воєнного стану. Науковий вісник: Державне управління. 2022. № 2. С. 218—233.

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (1996), "The Constitution of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Accessed 10 June 2024).

2. State Committee for Technical Regulation and Consumer Policy (2010), "Classifier of emergency situations DK 019:2010", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va457609-10#Text> (Accessed 25.05.2024).

3. Verkhovna Rada of Ukraine (2013), "Code of Civil Protection of Ukraine", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17?find=1&text=%D0%B2%D0%BE%D1%94%D0%BD#w1_40 (Accessed 25.05.2024).

4. Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine "About the legal regime of martial law", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (Accessed 25.05.2024).

5. Zhukova, Ye. (2022), "Public administration during the administrative and legal regime of martial law",

Diial'nist' derzhavnykh orhaniv v umovakh voiennoho stanu: zbirnyk materialiv Mizhnarodnoho naukovo-praktychnoho onlajn-seminaru [Activities of state bodies under martial law: a collection of materials of the International Scientific and Practical Online Seminar], Kryvyi Rih, Ukraine, pp. 31—32.

6. Hubenko, V. (2022), "Management activities in terms of ensuring communication policy in the conditions of martial law", Publichne upravlinnia: kontseptsii, paradyhma, rozvytok, udoskonalennia, vol. 2, pp. 105—122.

7. Borschevs'kyj, V.V. Vasylytsia, O.B. and Matvieiev, Ye.E. (2022), "Public administration under martial law: institutional transformations, strategic dominance and development mechanisms", Derzhava ta rehiony. Ser. Publichne upravlinnia ta administruvannia, vol. 2 (76), pp. 30—35.

8. Kujbida, V.S. Kujbida, S.V. and Telychko, V.S. (2022), "Section 3.4. Modernization of public administration in the conditions of war and its primary tasks. Scientific and educational innovation center of social transformations", International Partnership and Cooperation of Ukraine in Wartime: Collective monograph, University of Coimbra, Portugal, REICST, Chernihiv, Ukraine, pp. 272—287.

9. Nikitin, A.A. (2022), "Implementation of public administration during the legal regime of martial law: theoretical and practical aspects", Yurydychnyj biuleten', vol. 27, pp. 157—166.

10. Pronevych, O.S. (2015), "State management in emergency situations: conceptual legal basis and institutional superstructure", Forum prava, vol. 5, pp. 186—193.

11. Stoianovych, D.D. (2022), "The organizational mechanism of public administration under extraordinary circumstances in modern Ukraine", Publichne uriaduvannia, vol. 4 (32), pp. 66—72.

12. Damir, N.R. ohly (2022), "Finding the issue of reforming the public administration system in the conditions of military conflicts", Naukovi perspektyvy, vol. 10 (28), pp. 40—49.

13. Sichenko, V. and Vil'khova, T. (2022), "Problems and prospects of the development of public management in the field of science of Ukraine during wartime", Visnyk Dniprov's'koï akademii neperervnoi osvity: Publichne upravlinnia ta administruvannia, vol. 2 (3), pp. 11—14.

14. Mykoliuk, A.V. (2022), "Public administration under martial law: the question of efficiency", Publichne upravlinnia i administruvannia v Ukraini, vol. 29, pp. 45—48.

15. Mykytyn, Yu. Kosmider, T. and Snopek, M. (2023), "Civil protection services in Ukraine in emergency during the legal regime of martial law", Journal of security and sustainability issues, vol. 13, pp. 239—250.

16. Bilous, A.O. (2022), "Problems and prospects of reforming the public administration system in wartime conditions", Tavrijs'kyj naukovyj visnyk. Seriia: Publichne upravlinnia ta administruvannia, vol. 3, pp. 23—29.

17. Klymenko, N. (2022), "Peculiarities of providing civil protection under martial law", Naukovyj visnyk: Derzhavne upravlinnia, vol. 2, pp. 218—233.

Стаття надійшла до редакції 15.06.2024 р.